

**PERFEȚIONAREA SISTEMULUI DE PROTECȚIE SOCIALĂ A ȘOMERILOR
ÎN REPUBLICA MOLDOVA**

Anatolii ROJCO¹, dr., conf. cercet., INCE
Svetlana IVANOV², cercetător științific, INCE

The relevance of the article is conditioned by the increase of the number of unemployed and the low efficiency of the social protection of unemployed in the Republic of Moldova. The aim of the study is to analyze the situation of unemployment and to develop the measures for consolidation of the social protection of unemployed in the Republic of Moldova. In the paper were used the following methods: analogy, comparing, monographic, statistical. As a result it was analyzed the indicators that describing unemployment, and were proposed the measures to reduce the unemployment rate.

Key words: the system of the social protection of unemployed, unemployed according to the ILO methodology, the registered unemployed, unemployment benefits.

Actualitatea articolului este determinată de creșterea numărului de șomeri și eficiența scăzută a protecției sociale a șomerilor în Republica Moldova. Scopul cercetării este de a analiza situația în domeniul șomajului și de a elabora măsuri de consolidare a protecției sociale a șomerilor în Republica Moldova. Sunt utilizate următoarele metode: analogie, comparație, monografică, statistică. Drept rezultat este efectuarea analizei indicatorilor, ce caracterizează șomajul și propuse măsuri de reducere a nivelului șomajului.

Cuvinte-cheie: sistemul de protecție socială a șomerilor, șomeri conform metodologiei OIM, șomeri înregistrați, ajutorul de șomaj, lucrări publice.

Актуальность темы обусловлена увеличением численности безработных и низкой эффективностью системы социальной защиты безработных в Республике Молдова. Целью исследования является анализ ситуации в области безработицы и разработке мер по усилению социальной защиты безработных в Республике Молдова. Используются следующие методы: аналогов, сравнения, монографический, статистический. В результате проанализированы показатели, характеризующие безработицу, и предложены меры по снижению уровня безработицы.

Ключевые слова: система социальной защиты безработных, безработные по методологии МОТ, зарегистрированные безработные, пособие по безработице, общественные работы.

JEL Clasification: J64, J65

Tendențele economice negative și-au găsit reflectare și în situația de pe piața muncii. Numărul șomerilor (calculat conform metodologiei BIM) a crescut de la 47,5 mii în a.2014 până la 62,1 mii în a.2015, adică cu 30,7%. Numărul șomerilor înregistrați a crescut de la 42,2 mii la 50,6 mii, sau cu 19,9%. Creșterea numărului de șomeri femei înregistrați a avut loc cu un ritm mai scăzut (de la 21,2 mii până la 24,5 mii, sau cu 15,6%), ceea ce a dus la o scădere a ponderii acestora în numărul total al șomerilor înregistrați (de la 50,2% până la 48,4%).

În structura numărului de șomeri înregistrați cea mai mare pondere ocupă persoanele cu vârstă de 30-49 ani (46,3%, adică aproape jumătate din șomeri au fost de această vârstă), iar cea mai mică pondere – la persoane cu vârstă de 25-29 ani (14,1%, adică, doar fiecare al șaptelea șomer a fost de aceasta vârstă) – *tabelul 1*. În perioada anilor 2014-2015 întrucâtva s-a schimbat structura pe grupe de vârste a populației în șomaj: a scăzut ponderea șomerilor în grupele de vârstă 16-24 ani și 50-65 ani, dar a crescut ponderea șomerilor din grupa de vârstă 25-29 ani și 30-49 ani.

Tabelul 1. Structura numărului de șomeri înregistrați după grupe de vârstă, %

	2014		2015	
	Total	Femei	Total	Femei
Total	100,0	100,0	100,0	100,0
<i>inclusiv după vârstă:</i>				
- 16-24 ani	19,8	21,4	18,1	19,8
- 25-29 ani	13,9	14,7	14,1	15,1
- 30-49 ani	44,4	46,6	46,3	48,6
- 50-65 ani	21,9	17,2	21,4	16,5

Sursa: Calculat conform datelor [1, p.2].

În aspectul de gen s-a conturat tendința de exces în structura numărului de șomeri a ponderii femeilor în cea mai activă vârstă de muncă. Acest exces peste valoarea medie la vârsta de 16-24 ani a constituit 1,7 p.p., la vârstă de

¹ © Rojco Anatolii, rojco@mail.ru

² © Ivanov Svetlana, svetlana.ivanov.2@mail.ru

25-29 ani – 1,0 p.p., la vârsta de 30-49 de ani – 2,3 p.p. În ceea ce privește numărul de șomeri femei din grupa de vârstă 50-65 ani, dimpotrivă, ponderea este mai mică decât valoarea medie, cu 4,9 p.p. Faptul dat se explică prin aceea că, după atingerea a 57 de ani la femei activitatea lor de muncă se reduce brusc, și, astfel, scade probabilitatea de a nimeri într-o stare de șomaj.

Cel mai important factor care caracterizează situația cu șomajul înregistrat este durata șomajului. În acest sens, pozitiv este faptul că la mai mult de 2/3 de șomeri durata șomajului este de până la 6 luni (*tabelul 2*). Bărbații sunt mai activi în căutarea locului de muncă: 70,3% din care găsesc locuri de muncă în timp de primele 6 luni de la data de înregistrare, în timp ce să-și găsească locul de muncă au putut doar 65,3% femei șomeri. În căutarea de lucru cel mai bine reușesc persoanele tinere cu vârste de 16-24 ani și 25-29 ani – aproape 3/4 din numărul lor găsesc locuri de muncă în timp de primele 6 luni de la data de înregistrare în calitate de șomeri. Persoanele mai vârstnice cu durata de șomaj până la 6 luni constituie 59,6% din numărul șomerilor din această grupă de vârstă.

Tabelul 2. Repartizarea șomerilor după durata șomajului, a.2015,%

	Durata șomajului:			
	până la 6 luni	6 – 12 luni	12 – 24 luni	peste 24 luni
Total	67,8	19,7	9,9	2,6
<i>din care:</i>				
Femei	65,3	21,0	11,1	2,7
Bărbați	70,3	18,5	8,8	2,4
Grupe de vârste				
16 – 24 ani	74,3	20,4	4,8	0,5
25 – 29 ani	74,6	18,1	6,3	1,0
30 – 49 ani	67,5	19,4	10,2	2,8
50 – 65 ani	59,6	20,6	15,3	4,5

Sursa: Calculat conform datelor [1, p.6].

În numărul total de șomeri ponderea șomerilor de lungă durată (adică, mai mult de 12 luni de la data înregistrării) este de 12,5% (adică, fiecare al optulea șomer este șomer de lungă durată). În același timp, 2,6% din șomeri au o durată de șomaj de mai mare de 24 de luni. Femeile sunt mai sensibile la șomajul de lungă durată – 13,8% femei șomeri au o durată de șomaj de peste 12 luni (printre bărbați șomeri aceștia sunt 11,2%). Numărul șomerilor de lungă durată în vârstă de 16-24 ani constituie 5,3%, în timp ce în vârstă de 50-65 ani – 19,8%. Astfel, cu cât este mai mare vârsta șomerilor, cu atât printre ei sunt mai mulți șomeri de lungă durată.

În Republica Moldova funcționează un sistem de protecție socială a persoanelor care sunt în căutarea locului de muncă. În Legea nr.102 din 13 martie 2003 (cu modificările și completările ulterioare) privind ocuparea forței de muncă și protecția socială a persoanelor aflate în căutarea unui loc de muncă [2] sunt stabilite măsuri active de stimulare a ocupării forței de muncă și măsuri pasive de protecție socială.

În art.15 Legii nr.102 este indicat, că sub măsurile active de stimulare a ocupării forței de muncă se subînțelege:

- sporirea posibilităților de ocupare a persoanelor aflate în căutarea unui loc de muncă;
- stimularea angajatorilor pentru încadrarea în muncă a șomerilor și crearea a noi locuri de muncă;
- stimularea angajatorilor pentru încadrarea în muncă a studenților și absolvenților instituțiilor de învățământ superior.

În vederea ocupării forței de muncă temporară a persoanelor din rândul șomerilor în Republica Moldova a fost organizată executarea lucrărilor publice care se finanțează din mijloacele bugetelor unităților administrativ-teritoriale și din alte mijloace. Se finanțează următoarele categorii de servicii:

- serviciile publice de refacere și întreținere a infrastructurii, de ecologizare și de realizare a unor lucrări de folos public, organizate de autoritățile administrației publice locale;
- serviciile sociale care cuprind activități de îngrijire la domiciliu a copiilor, bolnavilor, persoanelor vârstnice, persoanelor cu handicap etc.

Șomerilor ocupați la lucrări publice li se acordă din Fondul de șomaj o indemnizație egală cu 30 la sută din salariul mediu pe economie pentru anul precedent, la data stabilirii indemnizației, pentru o perioadă ce nu depășește 12 luni calendaristice.

În organizarea lucrărilor publice s-a conturat o dinamică pozitivă. În timpul anilor 2014-2015 numărul unităților economice, unde au fost organizate lucrări publice a crescut de la 365 până la 388, sau 6,3% (*tabelul 3*). Aproape toți șomeri ocupați la lucrările publice au primit o indemnizație lunară.

Tabelul 3. Organizarea lucrărilor publice

	2014			2015		
	Total	din care:		Total	din care:	
		femei	săteni		femei	săteni
Numărul unităților unde au fost organizate lucrări publice	365	x	x	388	x	x
Șomeri ocupați la lucrări publice, persoane	1619	559	1394	1773	590	1545
Din care: beneficiari de indemnizații lunare, persoane	1617	557	1392	1739	576	1522
Ponderea persoanelor ocupate la lucrări publice în numărul total al șomerilor, %	3,8	2,6	x	3,4	2,3	x
Ponderea beneficiarilor de indemnizații lunare în numărul total al persoanelor ocupate în lucrări publice, %	99,9	99,6	x	98,1	97,6	x

Sursa: Calculat conform datelor [1, p.8].

În sistemul de protecție socială a șomerilor un loc important îl ocupă măsurile pasive. Acestea includ:

- acordarea ajutorului de șomaj;
- acordarea de alocații pentru integrare sau reintegrare profesională.

În conformitate cu art. 30 din Legea nr.102 din 13 martie 2003, șomerii beneficiază de *ajutor de șomaj* dacă întrunesc cumulativ următoarele condiții:

- sunt înregistrați la agenția în a cărei rază teritorială își au domiciliul;
- au lucrat și au un stagiu de cotizare în sistemul asigurărilor sociale de stat de cel puțin 9 luni din ultimele 24 de luni calendaristice premergătoare datei înregistrării;
- nu obțin venituri impozabile conform legii.

Cuantumul ajutorului de șomaj nu poate fi mai mic decât cuantumul salariului minim stabilit pe țară și nu va depăși cuantumul salariului mediu pe economie din anul precedent. Conform art.33 din Legea nr.102 de la 13 martie 2003, persoanele îndreptățite beneficiază de ajutor de șomaj o perioadă care se stabilește diferențiat, în funcție de stagiul de cotizare, după cum urmează:

- 6 luni calendaristice, în cazul unui stagiu de cotizare de până la 5 ani, dar nu mai puțin de 9 luni;
- 9 luni calendaristice, în cazul unui stagiu de cotizare cuprins între 5 și 10 ani;
- 12 luni calendaristice, în cazul unui stagiu de cotizare de peste 10 ani.

Datele *tabelului 4* arată că, pe parcursul anilor 2014-2015 a scăzut ușor accesul șomerilor la ajutor de șomaj. Dacă în a.2014, ajutor de șomaj au primit 12% din șomeri înregistrați (adică, fiecare a opta persoană), apoi în a.2015 – doar 10,2% din șomeri (adică, fiecare a zecea persoană). În același timp, a sporit accesul la ajutor de șomaj la femei șomeri. În a.2015, de el beneficiau doar 10,6% din femei șomeri înregistrați (adică, fiecare a noua persoană), ceea ce este de 1,4 ori mai mult decât ponderea femeilor care au primit ajutor de șomaj în a.2014.

Tabelul 4. Accesul șomerilor la ajutorul de șomaj

	2014			2015		
	Total	din care::		Total	din care::	
		femei	săteni		femei	săteni
Ajutor de șomaj						
Numărul beneficiarilor, pers.	5042	1612	2702	5178	2610	2981
În% față de numărul de șomeri înregistrați	12,0	7,6	x	10,2	10,6	x
Mărimea ajutorului de șomaj, lei pe lună	1112,3	x	x	1255,8	x	x
În% față de mărimea minimului de existență a persoanei apte de muncă	64,4	x	x	68,2	x	x
În% față de salariu mediu lunar	26,7	x	x	27,2	x	x

Sursa: Calculat conform datelor [1, p.9].

Unul dintre principalele motive de reducere a cuprinderii șomerilor cu ajutorul de șomaj este înăsprirea legislației, care rezultă în limitarea cercului de șomeri, care au dreptul la ajutor de șomaj. Aceasta se referă, în primul rând, la intrate în vigoare la 01.07.2011, condițiile de existență a unui stagiu de cotizare în sistemul asigurărilor sociale de stat de cel puțin 9 luni din ultimele 24 de luni calendaristice premergătoare datei înregistrării.

Drept pozitiv trebuie să fie considerat faptul sporirii cuantumulului mediu al ajutorului de șomaj de la 1112,3 lei pe lună în a.2014 la 1255,8 lei – în anul 2015 (adică cu 12,9%). S-a îmbunătățit raportul dintre cuantumul mediu al ajutorului de șomaj cu minimul de existență a persoanei apte de muncă. Dacă în anul 2014 el constituia 64,4, apoi în a.2015 – 68,2%. În același timp, este extrem de nefavorabil raportul mărimii ajutorului de șomaj cu salariul mediu lunar. În a.2014, el a constituit 26,7%, iar în a.2015 – 27,2%. Este de remarcă faptul, că acest

raport este în concordanță cu practica țărilor ECE unde raportul dintre mărimile ajutorului de șomaj și salariul mediu lunar este de 20-40% [3].

Măsurile de consolidare a protecției sociale a șomerilor. Organizația Internațională a Muncii (OIM) în „Convenția privind promovarea angajării și protecția contra șomajului” nr.168 [4] a elaborat și formulat bazele principale ale sistemului de protecție socială contra șomajului. Scopul principal al acestui sistem constă în aceea că acordarea ajutorului de șomaj să contribuie la angajarea deplină, productivă și liber aleasă și ar fi de o asemenea natură încât afaceriștii să fie interesați de a oferi lucrătorilor o angajare productivă, iar lucrătorii – de a căuta o atare angajare. În Convenție în mod special sunt indicate categoriile populației care sunt dezavantajate pe piața forței de muncă și care se confruntă cu dificultăți în căutarea angajării stabile. Aceștia sunt femeile, tinerii, persoane cu dizabilități, persoanele care nu lucrează de o lungă perioadă de timp, migranții care locuiesc în țară legal.

1. O direcție importantă de reducere a șomajului este stimularea activității întreprinderilor care creează noi locuri de muncă. În primul rând este vorba despre acordarea de avantaje fiscale întreprinderilor, care mențin și creează locuri de muncă viabile economic. Un ajutor considerabil în crearea de noi locuri de muncă este inițierea propriei afaceri. Insatisfacția de calitate a posturilor vacante pe bursa muncii impune de a căuta forme alternative de câștiguri în mod independent și de a-și organiza locuri de muncă.

2. Un mare rol în procesul de reglementare a șomajului îl pot efectua lucrările publice. Pentru ca cetățenii să fie mai dispuși să accepte lucrările publice, este necesar de a mări prestigiul lor, semnificația socială și, bineînțeles, remunerarea muncii. Considerăm că pentru dezvoltarea de lucrări publice plătite este necesară:

- îmbunătățirea mecanismului de organizare a lucrărilor publice plătite pe baza sporirii statutului lor social, luând în considerare necesitățile regiunii în dezvoltarea infrastructurii sociale, realizarea proiectelor naționale și susținerea materială a șomerilor;
- formarea și actualizarea constantă a bazei de date a lucrărilor publice plătite vacante pe baza contractelor încheiate cu organizațiile de diferite forme de proprietate;
- exercitarea controlului asupra executării obligațiilor contractuale;
- informarea populației și angajatorilor cu privire la activitățile planificate.

3. În prezent, problema șomajului în rândul tinerilor rămâne actuală și necesită o atenție deosebită. În mod special trebuie de evidențiat problema angajării absolvenților instituțiilor de învățământ. Aici este necesar să vorbim despre competitivitatea scăzută pe piața forței de muncă.

Principalele direcții ale activității serviciilor de ocupare a forței de muncă în promovarea ocupării în rândul tinerilor sunt: consiliere profesională și sprijin psihologic; formare profesională; angajarea la un loc de muncă permanent; lucrări publice temporare; susținerea antreprenoriatului; susținerea ocupării adolescenților și cetățenilor minori; susținerea ocupării absolvenților instituțiilor de învățământ profesional.

Susținerea în inițierea auto-ocupării este una dintre opțiunile posibile pentru rezolvarea problemei angajării tineretului. Orientarea spre auto-ocuparea (antreprenoriat) în situația curentă de pe piața muncii este o resursă semnificativă care permite de a asigura ocuparea tineretului în condițiile unui număr mic de posturi vacante sau absența angajatorilor, ceea ce este deosebit de actual pentru zonele rurale ale republicii.

Una dintre cele mai eficiente direcții de reglementare de stat a pieței muncii a tineretului sunt locuri de muncă temporare. În cadrul acestui program, adolescenții au fost implicați în următoarele tipuri de activități: lucrările agricole și auxiliare; servicii de curățenie în încăperi; reparația în școli, cluburi de tineret, reparația și vopsirea mobilierului și echipamentelor sportive; amenajarea terenurilor sportive și de joacă pentru copii; creșterea răsadurilor, îngrijirea răzătoarelor de flori, crearea florăriilor; amenajarea străzilor, parcurilor, asigurarea securității ecologice, protecția resurselor acvatice; oferirea asistenței sociale persoanelor din rândul veteranilor și invalizilor, și altele.

4. În mediul rural șomajul are caracteristicile sale specifice. Trebuie de remarcat faptul, că principalele cauze ale șomajului rural este micșorarea volumului producției agricole. Nu există alternative pentru ocuparea forței de muncă, care ar satisface nevoile spirituale și materiale ale populației apte de muncă. Salariile mici, lipsa locurilor de muncă vacante determină sătenii să caute de lucru, chiar și în afara satului. În plus, situația demografică dificilă în mediul rural agravează și mai mult problema. Deosebit de răspândit este șomajul sezonier. Șomajul sezonier este o consecință a caracterului sezonier al activităților agricole.

Una dintre modalitățile cele mai promițătoare și eficiente de sporire a ocupării forței de muncă a populației din mediul rural este promovarea auto-ocupării șomerilor, inclusiv oferirea ajutorului financiar unic pentru inițierea propriei afaceri, deschiderea întreprinderilor mici. Susținerea inițiativei antreprenoriale și auto-ocupării cetățenilor are o semnificație socială, deoarece dezvoltarea micului business contribuie la crearea de noi locuri de muncă, inclusiv pentru tinerii și persoanele care au dificultăți în căutarea locului de muncă, și reducerea ratei șomajului, a tensiunii sociale.

Inițierea auto-ocupării este deosebit de actuală în mediul rural. Direcții de activitate pot fi foarte diverse: organizarea gospodăriilor țărănești și ferme pentru creșterea vitelor cornute mari, păsărilor de curte, ovinelor, iepurilor; reparația și deservirea tehnică a vehiculelor; fabricarea și repararea mobilierului; comerț; organizarea timpului liber și divertisment. O altă direcție de reducere a șomajului și menținerea populației în mediul rural este revitalizarea activității gospodăriilor auxiliare din mediul rural. Cu toate acestea, realizarea direcției date este legată de necesitatea de a comercializa producția gospodăriilor auxiliare.

Astfel, principalele direcții de reducere a șomajului populației rurale sunt:

- susținerea auto-ocupării șomerilor;
- dezvoltarea micului business;
- revitalizarea activității gospodăriilor auxiliare rurale;

- îmbunătățirea sistemului de orientare profesională și formare profesională a tinerilor;
- organizarea angajării temporare a cetățenilor minori din rândul absolvenților instituțiilor învățământului primar și secundar profesional.

BIBLIOGRAFIE

1. ANOFM Raport statistic privind măsurile de ocupare și protecție socială persoanelor aflate în căutarea unui loc de muncă, realizate de către agențiile pentru ocuparea forței de muncă ale Republicii Moldova în ianuarie-decembrie 2015. [Accesat 01.06.2016] Disponibil: <http://anofm.md/documents>
2. Legea Republicii Moldova nr.102 din 13 martie 2003 privind ocuparea forței de muncă și protecția socială a persoanelor aflate în căutarea unui loc de muncă (cu modificările și completările ulterioare). În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova. 2003. Nr. 70-72. Art.312. [Accesat 01.06.2016] Disponibil: <http://lex.justice.md/viewdoc.php?action=view&view=doc&id=312729&lang=1>
3. Капелюшников Р.И. Общая и регистрируемая безработица: в чем причины разрыва?: Препринт WP3/2002/03. М.: ГУ ВШЭ, 2002. 48 с. [Accesat 01.06.2016] Disponibil: <http://demoscope.ru/weekly/2004/0149/analit02.php>
4. C168 - Employment Promotion and Protection against Unemployment Convention, 1988 (No. 168). [Accesat 01.06.2016] Disponibil: http://www.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=NORMLEXPUB:12100:0::NO:12100:P12100_INSTRUMENT_ID:312313:NO